

LEDER: TROSOPPLÆRING OG UTVIKLING

Butikkkjeden Nille er kanskje ikke det vanligste studieobjektet for studier innen ritualer, men det å legge merke til hvordan vareutvalget og reklamekampanjene endrer seg i løpet av året, gir et innblikk i utviklingen av nye høytider og ritualiseringer. Kommersielt drevet eller ikke: Halloween og Valentindagen er eksempler på dager som nå markeres og som innebærer distinkt ritualisering i både kostymer, handlingstyper, forberedelser, gaver, fastlagte replikker og symboler. Ved skolestart er det nye pennaler, sekker og matbokser som tar størst plass – og de siste årene har det også her blitt gjort forsøk på å utvide repertoaret av rituelle objekter og handlinger ved å innføre den tyske tradisjonen med kremmerhus med godteri og småting første skoledag. Og Nille er ikke den eneste pådriveren til større ritualisering av skolestart. Om en leser gudstjenesteoversikten i avisen i andre halvdel av august er det mange «Helt førsteklasses»-gudstjenester og «Velkommen til skolestartsgudstjenester» å se. I disse gudstjenestene ritualiseres overgangen til å bli skolebarn med for eksempel bønner og gaver (bøker). «Helt førsteklasses» er et opplegg som er utviklet som del av trosopp-læringsreformen. Det er foreslått som breddetiltak med samlinger i forkant av gudstjenesten.

I en forsk artikkel skriver de danske forskerne Kirstine Helboe Johansen og Marie Vejrup Nielsen om utvikling av ritualisering innenfor den danske folkekirke. De påpeker at vi i stort sett alle nye aktiviteter siden midten av 1990-tallet finner ritualiseringer og praksisformer som aktiverer kroppen: familiegudstjenester med fellesspising, skolestartgudstjenester, stille- og meditasjonsgudstjenester, pilegrimsvandring, babysang, halloweengudstjeneste, fastelavnsgudstjeneste, valentingsgudstjeneste og fasteveiledning. I artikkelen ser de nærmere på prosessjoner i en halloweengudstjeneste der en går gjennom kjellermørke til kirkerom, og innenfor babysang der en syngende går til lysgloben og tenner lys. De mener

at den utviklingen de kan se av nye typer prosesjoner er religionsdidaktisk viktig. Den rituelle fornyelsen skaper mulighet for mer umiddelbar, ikke-skolert, erfaring av kirke og kristendom, skriver de. For når deltakerne selv går i prosesjon, får de en erfaring av seg selv som deltaker i dette religiøse universet. Samtidig kan opplevelsens intensitet, og den meningen som skapes, sannsynligvis variere sterkt mellom deltakerne. De mener at det tidstypiske med at religionen nå er mer åpen, kreativ og innovativ, samtidig som det er mindre teologisk makt ovenfra, gjør at det også innenfor kirka finnes frihet til å utforske nye uttrykk og ta opp igjen gamle uttrykk som prosesjoner og pilegrimsvandring – i endret form. (Artikkelen heter «Nye processjoner som uttrykk for gamle religionsmønstre», trykt i Religionsvidenskabeligt tidsskrift nr 1: 2017)

Johansen og Nielsen skriver om den danske folkekirken, men mye bør være gjenkjennelig utenfor Danmarks grenser. I dette nummeret av Prismet tematiseres gudstjenesteendringer og utfordringer når gudstjenester skal feires i tilknytning til nye trosopplæringstiltak. Tematikken i nummeret for øvrig er ikke utviklingen innenfor ritualiseringer, men hvordan menigheter i Den norske kirke utvikles eller endres av trosopplæringsreformen.

Det nærmer seg femten år siden trosopplæringsreformen innenfor Den norske kirke ble vedtatt. Med drøyt 300 årlige millioner over statsbudsjettet og flere-og-tjue-tusen frivillige som bidrar, resulterte det i at en kvart million barn og unge var i kontakt med kirken i forbindelse med trosopplæringstiltak i 2016. Rundt 400 årsverk blir finansiert av reformen, og ytterligere mange kirkeleg ansatte jobber mer med trosopplæring enn tidligere. En så stor reform som dette, gjør naturligvis noe med organisasjonen den skjer innenfor. Det skjer en utvikling innen religionspedagogisk praksis og tenkning, i hvilke erfaringer det legges til rette for at barn og unge får, i samarbeid og arbeidsoppgaver for de kirkeleg ansatte, det opprettes nye aktiviteter og de «gamle» aktivitetene endres og preges av reformen. De siste årene har også flere utdanningsinstitusjoner opprettet kortere utdanninger innen menighetspedagogikk, og det begynner etter hvert å bli en god del forskningspubliseringer om trosopplæring.

Endringer, og trosopplærings betydning for utviklingen i menigheter, er altså tema for de fleste av artiklene i dette nummeret av Prismet. Her stilles ulike spørsmål:

- Hvordan fungerer det? Hvordan fungerer samarbeidet mellom frivillige og andre ansatte, gudstjenester som preges av trosopplæringstiltak, oppslutning og planarbeid?
- Hvilken utvikling kan en egentlig se i menighetene? Hvordan påvirker ulike aspekter ved trosopplæringsreformen menighetens utvikling og på hvilken måte? I den første artikkelen drøftes dette også ut fra teologisk funderte kriterier for hva menigheter er og bør være.

- Hva nå? Hvilke utfordringer ser vi for framtida, gitt at Norge blir et mer flerreligiøst samfunn og at trosopplæringen per nå langt fra når alle døpte?

Disse artiklene er skrevet av Erling Birkedal, Hans Austnaberg og Heid Leganger-Krogstad, og de bygger på en empirisk undersøkelse i ulike menigheter. Siden artiklene er skrevet med utgangspunkt i et felles empirisk materiale og likheter i analysemetode, er den innledende delen om materiale og metode nokså lik i de forskjellige artiklene. Som leser er det derfor ikke sikkert at en vil lese alle metodeavsnittene grundig når en først har lest ett – om en ikke er veldig glad i å lese om forskningsmetode og utvalg. Forskningsprosjektet er for øvrig støttet av Kirkerådet.

I tillegg til disse artiklene, inneholder dette nummeret en praksisartikkel der Svanhild Moen Refvik skriver om sin menighets erfaring med å etablere et godt samarbeid med de lokale skolene. Vi har også to bokmeldinger: Margit Bente Steensnæs anmelder boka «Fellesskap og organisering» og Olav Hovdelien anmelder boka «Religion, Education and Human Rights. Theoretical and Empirical Perspectives».

Gunnfrid Ljones Øierud
Redaktør